

Крючкова І.В., д-р екон. наук, головний науковий співробітник
Інститут економіки та прогнозування НАН України

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАВЧАСНОГО ВИЯВЛЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Наведено досвід створення системи завчасного виявлення макроекономічних дисбалансів та запровадження процедури їх усунення у країнах – членах ЄС. Розглянуто основні складові такої системи: методологію, нормативно-правову базу та результати. Доведено, що в Україні відсутній механізм попередження кризових явищ і даються рекомендації щодо запровадження завчасного виявлення макроекономічних дисбалансів та реалізації системних заходів з метою їх виправлення. Для моніторингу внутрішніх дисбалансів запропоновано основні показники макроструктурного інституційного табло; для зовнішніх – табло зовнішньоекономічних дисбалансів; а також табло трудової активності та табло соціальних дисбалансів.

К л ю ч о в і с л о в а: система попередження макроекономічних криз, процедура макроекономічного дисбалансу, макроструктурне інституційне табло, табло зовнішніх дисбалансів, табло соціальних дисбалансів, табло трудової активності.

Глобальна фінансова криза з 2008 року показала слабкість функціонування докризових механізмів підтримки макростабільності в ЄС, чим зумовила необхідність їх посилення шляхом створення системи попередження кризових явищ, яка передбачає організацію завчасного виявлення макроекономічних дисбалансів та запровадження процедури їх виправлення у країнах – членах ЄС [1].

З цією метою упродовж 2011–2012 рр. Європейська Комісія запропонувала і законодавчо врегулювала пакет реформ у фіскальній і макроекономічній політиці ЄС. На першому етапі було запроваджено шість взаємопов'язаних законодавчих інструментів (так званий "пакет шести") які мали забезпечити підтримку фіскальної стабільності та дотримання бюджетних рамок. На другому етапі було додано ще два законодавчі інструменти ("пакет двох"), які були зосереджені на економічних та бюджетних спостереженнях у зоні євро.

Одним із шести напрямів регулювання управління економікою (Six Pack regulation on economic governance) стала Процедура макроекономічного дисбалансу (The Macroeconomic Imbalance Procedure – MIP), яка саме і була спрямована на своєчасне виявлення дисбалансів, що можуть поставити під загрозу стабільне функціонування економіки країни – члена ЄС, єврозони, або економіки ЄС загалом. З цією метою було розписано річний цикл координації економічної політики – так званий Європейський семестр (The European Semester), який включає підготовку та публікацію річного огляду еко-

номічного зростання (Annual Growth Survey – AGS) [2] та підготовку звіту про попереджувальний механізм (Alert Mechanism Report – AMR) [3].

У річному огляді економічного зростання аналіз економічної політики подається з акцентом на тому, що можна зробити на національному рівні, а також на рівні Європейського Союзу для підвищення потенціалу економічного зростання та зайнятості. На цій базі на саміті керівників країн ЄС напрацьовуються основні напрями економічної політики, які країни-члени мають враховувати під час розроблення національних програм (програм стабільності та конвергенції, національних програм реформ тощо).

Звіт про попереджувальний механізм (Alert Mechanism Report – AMR) спрямований на виявлення у країнах-членах макроекономічних дисбалансів [4]. На його основі Комісія вирішує питання про необхідність поглибленого аналізу (In-depth Review – IDR) для тієї або іншої країни¹, де з'ясуватиметься, наскільки за звітний період у країнах-членах збільшилися або зменшилися макроекономічні ризики, і таким чином буде зроблено висновки щодо глибини виявлених дисбалансів. За помірних рівнів дисбалансів для країн, де вони виявлені, готують лише рекомендації; а за надмірних дисбалансів розробляється план коригувальних дій, який має бути реалізовано². Далі, відповідно до прийнятої практики, для країни-члена, де були виявлені дисбаланси у попередньому огляді, має бути підготовлений новий IDR. Висновки враховуються при розробленні специфічних рекомендацій для країни (country-specific recommendations – CSR) у рамках Європейського семестру координації економічної політики (European semester of economic policy coordination – ESEP).

Для моніторингу макроекономічних тенденцій та їх аналізу було розроблено спеціальне табло з індикаторами (MIP scoreboard indicators) [5]. Сюди закладається набір економічних, фінансових та структурних показників із відповідними пороговими значеннями, що допомагають виявляти макроекономічні дисбаланси. При цьому передбачається можливість за необхідності коригувати показники та їх порогові значення з тим, щоб врахувати зміни характеру макроекономічних дисбалансів, пов'язані, зокрема, із розвитком загроз макроекономічній стабільності. При цьому наголошується, що індикативні пороги є лише інструментами, з допомогою яких оцінюється характер макроекономічних дисбалансів, тож їх не слід плутати із цілями економічної політики в Євросоюзі [6].

Відповідно до регламенту Комісія має інформувати Європарламент про зміни показників та їх порогових значень із поясненням причин для внесення

¹ У перший рік запровадження процедури макроекономічного дисбалансу (у 2013 р.) було проаналізовано 12 країн-членів, де було виявлено дисбаланси. У 2014 р. Комісія зробила 17 IDR, де у 14 випадках було зафіксовано макроекономічні дисбаланси. У 2015 р. – у 16 країнах, а у 2016 р. – у 13.

² Дисбаланс – це будь-яка тенденція, що призводить до макроекономічних змін, які негативно впливають або потенційно можуть негативно вплинути на належне функціонування економічного і валютного союзу; надмірний дисбаланс означає серйозні диспропорції, у тому числі дисбаланси, що ставлять під загрозу або ризикують поставити під загрозу належне функціонування економічного і валютного союзу. Див.: Regulation (EU) No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1407944142061&uri=CELEX%3A32011R1176>

таких змін. Зауважено, що при аналізі табло МІР необхідно враховувати різноманітні економічні обставини, включно із наздоганяючими ефектами. Наголошується також на тому, що під час розроблення макроекономічної політики слід враховувати взаємозв'язки між макроекономічними змінними, а висновки не повинні базуватися на автоматичному зчитуванні інформації з табло. Моніторинг має ґрунтуватися на усій необхідній інформації – як з табло, так і супутній, а все разом має слугувати основою для всеохоплюючого аналізу.

Табло МІР з основними та допоміжними індикаторами регулярно оновлюється і доступне для кожного на сайті Eurostat. Для його наповнення використовуються дані національних рахунків і платіжного балансу, що базуються на європейській системі національних і регіональних рахунків у Європейському Союзі (ESA 2010) і шостому виданні платіжного балансу (МВФ) і керівництва міжнародної інвестиційної позиції (ВРМ6), а також інші джерела. Поточний список із 14 основних показників із поясненнями наведено у табл. 1.

Методологія МІР сфокусована на виявленні:

- зовнішніх диспропорцій та зміни цінової конкурентоспроможності економіки країни (табл. 1, показники 1–5);
- внутрішніх дисбалансів (табл. 1, показники 6–11);
- зміни рівня зайнятості (табл. 1, показники 12–14).

Таблиця 1

Методологічні пояснення до показників табло МІР

№ п/п	Показник	Пояснення
1	Ковзна середня за три роки балансу поточного рахунку (three year backward moving average of the current account balance)	Поточний рахунок надає інформацію про трансакції країни із рештою світу. Він охоплює усі трансакції (по товарах, послугах, первинних та вторинних доходах), які відбувалися між резидентами і нерезидентами. У табло індикатор балансу поточного рахунку розраховується, як середня ковзна за три роки (CA) у % до ВВП (GDP), за формулою: $[(CA/GDP)_t + (CA/GDP)_{t-1} + (CA/GDP)_{t-2}] / 3 * 100$. Орієнтовні порогові значення індикатора: +6% та (-4%). Починаючи з жовтня 2014 р. індикатор визначається на основі Sixth Edition of the IMF's Balance of Payments and International Investment Position Manual (BPM6). <i>Довідково: показник України за 2014–2016 рр. – мінус 2,4%</i>
2	Чиста міжнародна інвестиційна позиція, % до ВВП (net international investment position as a percentage of GDP)	Чиста міжнародна інвестиційна позиція показує обсяги та структуру фінансових активів резидентів. Різниця між зовнішніми фінансовими активами та зобов'язаннями показує міжнародну інвестиційну позицію, яка може мати позитивне або негативне значення. У табло визначається у відсотках до ВВП та базується на даних Євростату зі статистики платіжного балансу. Дані щоквартально оновлюються і базуються на Sixth Edition of the IMF's Balance of Payments and International Investment Position Manual (BPM6). Порогове значення – 35%. Розраховується за формулою: $[NIP_t/GDP_t] * 100$. <i>Довідково: показник України на 01.01 2017 р. – 40%</i>

Продовження табл. 1

№ п/п	Показник	Пояснення
3	Зміна реального ефективного обмінного курсу, розрахованого (на основі дефлятора ГІСЦ/ІСЦ) за три роки (three years percentage change of the real effective exchange rate based on HICP/CPI deflators)	<p>Реальний ефективний обмінний курс (РЕОК) має на меті оцінити зміну цінової конкурентоспроможності країни порівняно з найближчими конкурентами на міжнародних ринках. Показник враховує зміни в обмінному курсі національної валюти та цінові процеси. РЕОК для таблиці МІР розраховується на базі гармонізованого індексу споживчих цін (ГІСЦ) та індексу споживчих цін (ІСЦ) із урахуванням 42 країн-партнерів. Позитивні зміни РЕОК означають реальне зміцнення національної валюти та, відповідно, – падіння цінової конкурентоспроможності. Індикативний поріг +/-5% для євросони та +/-11% країн, що поза євросоною. Джерело даних – Directorate General for Economic and Financial Affairs (DG ECFIN).</p> <p><i>Довідково: за даними НБУ в Україні за 2014–2016 рр. РЕОК гривні знизився на 18%</i></p>
4	Зміна за останні 5 років частки експорту країни у світовому експорті (five years percentage change of export market share (% of world exports))	<p>Частка експорту країни на світовому ринку визначається шляхом ділення експорту країни на сукупний експорт регіону/світу. Показник показує зміну значущості країни на світовому/регіональному ринку.</p> <p>Індикативний поріг падіння частки експорту за 5 років становить 6%.</p> <p>Розраховується за формулою: $[(\text{EXPC}/\text{EXPworld})_t - (\text{EXPC}/\text{EXPworld})_{t-5}] / (\text{EXPC}/\text{EXPworld})_{t-5} * 100$.</p> <p>Джерело даних – International Monetary Fund (IMF).</p> <p><i>Довідково: за 2012–2016 рр. українська частка у світовому експорті знизилася з 0,38 до 0,22%, тобто скорочення значно перевищує індикативний поріг падіння</i></p>
5	Зміна номінальної вартості одиниці робочої сили за три роки (three years percentage change in nominal unit labour cost).	<p>Індекс номінальної вартості одиниці робочої сили (НВОП) визначається як співвідношення вартості праці до її продуктивності. Індекс розраховується як зміна за три роки. Орієнтовний поріг становить 9% для країн євросони та 12% для країн, що не входять в євросою.</p> <p>Формула для розрахунку: $[(\text{ULC}_t - \text{ULC}_{t-3})/\text{ULC}_{t-3}] * 100$.</p> <p><i>Довідково: в Україні за 2014–2016 рр. відбулося реальне падіння первинного доходу зайнятих (оплати праці та змішаного доходу) на 27,7%, а продуктивності праці – на 16,1%</i></p>
6	Річний індекс цін на житло, поділений на дефлятор кінцевого споживання (year-on-year change in house prices relative to the final consumption deflator)	<p>Дефльований, або реальний, індекс цін на житло показує випередження або відставання індексу цін на житло відносно дефлятора кінцевих споживчих витрат сектора домашніх господарств (СДГ) та некомерційних організацій, що обслуговують СДГ за СНР. При цьому охоплюється все житло, включаючи квартири, котеджі тощо, – як нове, так і старе, незалежно від фінального використання та попередніх власників. Беруться до розрахунку лише ринкові ціни, самостійно побудоване житло до розрахунку не включають. Як компонент враховується земля, на якій стоїть будинок. Індикативний поріг становить 6% (випередження). Формула обчислення: $[(\text{HPIt} / \text{DEFLt}) - (\text{HPIt-1}/\text{DEFLt-1})] / (\text{HPIt-1}/\text{DEFLt-1}) * 100$.</p> <p><i>Довідково: за січень–вересень 2017 р. проти відповідного періоду 2016 р. в Україні ціни на житло на первинному ринку зросли на 4,8%, на вторинному – на 3,9%, Реальні індекси становили, відповідно: 91,4 та 90,7%</i></p>

Продовження табл. 1

№ п/п	Показник	Пояснення
7	Кредити, надані приватному сектору, % до ВВП (private sector credit flow (consolidated) as a percentage of GDP)	Кредити, надані приватному сектору, включають обсяги чистих зобов'язань сектора нефінансових корпорацій (S.11), сектора домашніх господарств та сектора некомерційних організацій, що обслуговують СДГ (S.14; S.15). Також враховуються боргові цінні папери (F.3) та кредити (F.4), надані зазначеним секторам. У таблицю розраховується річна зміна залишків зазначених зобов'язань у % до ВВП. Індикативний поріг – 14%. Формула розрахунку: $PSCFt/GDPt * 100$. <i>Довідково: в Україні за 2016 р. приріст кредитів приватному сектору становив лише 1% ВВП</i>
8	Борг приватного сектора (консолідований), % до ВВП (The private sector debt (consolidated) as a percentage of GDP)	Борг приватного сектора – залишки боргових зобов'язань сектора нефінансових корпорацій (S.11), сектора домашніх господарств та сектора некомерційних організацій, що обслуговують СДГ (S.14; S.15). До уваги береться нагромаджений борг приватного сектора, включаючи боргові цінні папери (F.3) та кредити (F.4) у % до ВВП. До уваги не беруться внутрішні секторні трансакції. Показники визначаються за ESA 2010. Індикатор розраховується за формулою: $PSDt/GDPt * 100$. Індикативний поріг – 133%
9	Валовий державний борг, % до ВВП (general government gross debt as a percentage of GDP)	За прийнятим у ЄС визначенням державний борг означає загальний валовий борг у номінальній оцінці на кінець року. Враховується за категоріями: готівкові гроші та депозити (AF.2), боргові цінні папери (AF.3), кредити та позики (AF.4). Розраховується за формулою: $GGD /GDP * 100$. Індикативний поріг – 60%. <i>Довідково: в Україні на 31.1.2016 р. державний борг становив 69,3%, а разом із гарантованим державою боргом України – 81% ВВП</i>
10	Ковзна середня за три роки рівня безробіття (three year backward moving average of unemployment rate)	Рівень безробіття визначається діленням кількості безробітних до сумарної кількості зайнятих та безробітних (за методологією (МОП). До безробітних відносять осіб у віці 15–74 роки, які відповідають таким умовам: особа перебуває без роботи протягом тижня; здатна вийти на роботу протягом найближчих двох тижнів; активно шукала роботу в останні чотири тижні або вже знайшла роботу і готова приступити до неї впродовж наступних трьох місяців. Індикатор дозволяє краще зрозуміти потенціал глибини макроекономічних дисбалансів. Джерело даних – квартальний огляд Робочої сили в ЄС (EU Labour Force Survey). Індикатор розраховується за формулою: $[URt + URt-1 + URt-2] / 3$. Індикативний поріг – 10%. <i>Довідково: в Україні у 2016 р. рівень безробіття становив – 9,7%</i>
11	Річна зміна сукупних зобов'язань у фінансовому секторі (year-on-year change of total financial sector liabilities)	Річна зміна сукупних зобов'язань сектора фінансових корпорацій (СФК) у відсотках до ВВП вимірює еволюцію обсягу зобов'язань, включаючи: готівкові гроші та депозити; боргові цінні папери, кредити та позики; акції та інші види участі в капіталі, страхові, пенсійні та стандартизовані схеми гарантій; фінансові деривативи та опції акцій співробітників (employee stock options), а також іншу кредиторську заборгованість. Визначення базуються на ESA 2010. Дані презентуються в неконсолідованому вигляді із урахуванням трансакцій у самому СФК. Індикативний поріг – 16,5%. Розраховується як річна зміна, так і як приріст у % до ВВП

Закінчення табл. 1

№ п/п	Показник	Пояснення
12	Зміна рівня економічної активності за 3 роки (The activity rate 3 year change in p.p.)	Рівень економічної активності (РЕА) являє собою частку економічно активного населення у віці 15–64 роки у загальній чисельності населення цього віку. Економічно активне населення – це сума зайнятих та безробітних. До неактивного населення відносяться особи, які впродовж тижня не були ані зайнятими, ані безробітними. Індикативний поріг мінус 0,2%. Джерело даних – квартальний огляд Робочої сили в ЄС (EU Labour Force Survey). <i>Довідково: в Україні в 2016 р. РЕА становив 71,1 проти 71,5% у 2015 р. Зміна на 0,4 в.п.</i>
13	Рівень довготермінового безробіття, зміна за 3 роки, в.п. (long-term unemployment rate, 3 year change in p.p.)	Рівень довготермінового безробіття – це кількість осіб, які є безробітними впродовж 12 і більше місяців, у відсотках до економічно активного населення. Індикатор показує зміни рівня за три роки у відсоткових пунктах. Індикативний поріг – 0,5 в.п. Джерело даних – квартальний огляд Робочої сили в ЄС (EU Labour Force Survey). <i>Довідково: в Україні в 2016 р. безробітні, які шукали роботу 12 місяців і більше, становили 25,3 проти 24% у 2015 р. Приріст становив 1,3 в.п.</i>
14	Рівень безробіття серед молоді (youth unemployment rate, 3 year change in p.p.)	Рівень безробіття серед молоді – це частка безробітних віком 15–24 роки у відсотках до економічно активного населення цього ж віку. Індикатор показує зміни рівнів за три роки у відсоткових пунктах. Індикативний поріг 2 в.п. Джерело даних – квартальний огляд Робочої сили в ЄС (EU Labour Force Survey). <i>Довідково: в Україні в 2016 р. безробітні віком 15–24 роки становили 24 проти 22,4% у 2015 р. Приріст – 1,6 в.п.</i>

Джерело: [7].

Наведені на сайті Євростату головні таблиці (main tables) табло МІР дають можливість "розгорнути" кожний із 14 основних показників і деталізувати його параметри у річному, кварталному вимірі тощо. Є також 25 допоміжних індикаторів, через які подається важлива інформація щодо аспектів, пов'язаних як із загальною макроекономічною ситуацією, так і з соціальними процесами.

Так, серед допоміжних є показники чистого кредитування / чистого запозичення, а також чистого заощадження в розрізі інституційних секторів економіки, які дозволяють побачити секторні дисбаланси та з'ясувати інвестиційний потенціал кожного з інституційних секторів. Серед соціальних індикаторів є такі важливі для оцінки ситуації в країні показники, як:

- кількість населення із ризиком бідності та соціальної ексклюзивності (People at risk of poverty or social exclusion), куди включаються особи, чий еквівалентний середньозважений дохід перебуває нижче за порогове значення – 60% від загальнонаціонального медіанного значення наявного доходу (відповідно до і після соціальних трансфертів);

– кількість людей, яким значно бракує матеріальних ресурсів (Severely materially deprived persons); до таких відносять осіб, чії матеріальні умови життя є поганими і вони не можуть дозволити собі принаймні чотири із таких дев'яти важливих матеріальних благ: i) здійснювати платежі за оренду або рахунки за житло, ii) підтримувати тепло в оселі, iii) здійснювати непередбачені фінансові витрати, iv) їсти м'ясо, рибу або білкові еквіваленти через день, v) провести тиждень свят поза своїм домом, vi) мати автомобіль, vii) мати пральну машину, viii) мати кольоровий телевізор, ix) мати телефон;

– кількість людей, які проживають у домогосподарствах з дуже низькою інтенсивністю праці, куди відносять осіб, які проживають у домашніх господарствах, де дорослі працездатного віку (за винятком студентів) працювали менш ніж 20% від свого загального потенціалу протягом попередніх 12 місяців.

Такий підхід дозволяє врахувати як загальноекономічний, так і соціальний стан у кожній країні та краще зрозуміти ризики, а отже – допомогти більш виважено підійти до визначення оздоровчих політичних рекомендацій та заходів, що дозволяє уникнути не тільки соціальних потрясінь, а й реального падіння доходів, особливо найуразливіших верств населення. Зазначене є прикладом для кожної країни, особливо ж – України, адже соціальні наслідки політичних рішень щодо адміністративного підвищення тарифів для населення на тлі замороження соціальних стандартів було легко спрогнозувати. Уряд жодної європейської країни не пішов би на політичні заходи, результатом яких стало б шокове падіння реального валового наявного доходу населення та стрімке підвищення рівня бідності.

При проведенні економічного аналізу даних табло МІР Комісія приділяє увагу й іншим характеристикам економіки, включаючи: економічне зростання; чистий зовнішній борг, прямі іноземні інвестиції, умови торгівлі; показники номінальної та реальної конвергенції в межах та за межами єврозони; розвиток продуктивності та таких чинників її підвищення, як дослідження та розробки, внутрішні інвестиції, секторальний розвиток, включаючи енергетику, що впливають на ВВП та поточний рахунок.

Нормативно-правову базу процедури МІР становлять два законодавчі акти, які були прийняті в рамках реформи економічного управління у 2011 р:

- Regulation (EU) 1176/2011 із запобігання та корекції **макроекономічних дисбалансів**;
- Regulation (EU) 1174/2011 із посилення заходів корекції **надмірних макроекономічних дисбалансів** із визначенням санкційного механізму для забезпечення МІР-рекомендацій для країн єврозони.

У першому документі наголошується на важливій ролі Комісії у процедурі поглибленого огляду, де має бути присутнім детальний аналіз специфічних обставин та різних стартових умов країн-членів. Він передбачає використання якісної інформації про країну, що враховує національні особливості виробничих відносин та соціального діалогу, а також будь-які інші дані, що, на думку відповідної держави-члена, є релевантними і на які потрібно зважати при прийнятті рекомендаційних рішень.

При підготовці поглибленого огляду виявляються причини появи дисбалансів, економічні передумови, включаючи глибокі торговельні та фінансові взаємозв'язки між державами-членами, і наслідки національної економічної політики, насамперед у частині реалізації європейської Стратегії зростання та створення робочих місць. Крім того, мають враховуватися останні економічні зміни в ЄС та в зоні євро, а також проводиться оцінка того, чи впливає держава-член на дисбаланс і чи є він надмірним.

Зокрема, огляд має враховувати політичні наміри відповідних держав-членів, викладені у програмах національних реформ і, якщо доречно, – у його програмі стабільності та конвергенції; а також будь-які попередження та рекомендації Європейської ради із системних ризиків (European Systemic Risk Board – ESRB) щодо системних ризиків або таких, що стосуються цієї держави. Якщо після поглибленого аналізу Комісія вважає, що у державі-члені наявний дисбаланс, врегульовано подальшу взаємодію Комісії з Європейським Парламентом, Радою та Єврогрупою. Рада на базі рекомендацій Комісії може розглянути необхідні рекомендації державі-члену відповідно до цієї процедури; вона інформує Європейський Парламент про рекомендації та оприлюднює їх, а в контексті Європейського семестру щорічно розглядає свої рекомендації та, за необхідності, коригує їх.

Відкриття процедури надмірного дисбалансу (ПНД) розпочинається, якщо Комісія вважає, що відповідна держава-член страждає від надмірних дисбалансів. Вона інформує про це Європейський Парламент, Раду та Єврогрупу, відповідні європейські наглядові органи та Європейську раду із системних ризиків. Після цього державу-члена сповіщають про характер та наслідки дисбалансів, а також надають їй набір рекомендацій щодо економічної політики, які ця держава має вивчити і в найкоротші строки розробити план коригуючих дій.

Передбачається, що будь-яка держава-член, відносно якої відкрито ПНД, вчасно розробляє та надає Раді та Комісії *План коригуючих дій* (далі План), в якому, крім конкретних заходів коригуючої політики, надається графік їх реалізації з урахуванням економічних та соціальних наслідків. План має відповідати керівним принципам економічної політики та керівним принципам у сфері зайнятості. Рада на основі доповіді Комісії оцінює План упродовж двох місяців з моменту його надання. Якщо за рекомендацією Комісії Рада дійде висновку, що заходів Плану достатньо, вона повинна ухвалити його разом із конкретними заходами, строками їх реалізації та графіком моніторингу його виконання, із урахуванням того, що мають бути затримки (лаги) між вживанням коригуючих заходів та фактичним вирішенням проблеми дисбалансів. Якщо ж за рекомендацією Комісії Рада вирішить, що заходи або графік, передбачені в Плані, не відповідають меті, вона повинна рекомендувати державі-члену впродовж двох місяців надати новий План.

Для забезпечення моніторингу коригуючих заходів держава-член регулярно звітує Раді та Комісії про хід виконання Плану, а Рада публікує доповіді про виконану роботу. У відповідних державах-членах Комісія може створювати розширені місії для спостереження за ходом реалізації Плану у співробіт-

ництві з ЄЦБ, якщо валюта країни – євро. У разі необхідності Комісія долучає до діалогу соціальних партнерів та інші зацікавлені сторони.

За умови суттєвих змін в економічних умовах країни Рада може вносити поправки в рекомендації Комісії або, за необхідності, державі-члену пропонується переглянути План.

На основі доповіді Комісії Рада оцінює стан виконання Плану та встановлених рекомендацій і, якщо вважає, що країна-член не виконала рекомендованих коригуючих заходів, приймає відповідні рішення а за необхідності рекомендує встановити нові строки для здійснення коригуючих дій. Якщо Рада на основі доповіді Комісії вважає, що держава-член вжила рекомендованих коригуючих заходів, то приймають рішення про призупинення процедури надмірного дисбалансу. При цьому моніторинг продовжується відповідно до графіку. Рада оприлюднює пояснення причин призупинення процедури МІР. Відповідно до рекомендації Комісії Рада відмінює раніше оприлюднені рекомендації, тільки-но дійде висновку, що держава-член більше не потерпає від надмірних дисбалансів і робить публічну заяву.

У другому із зазначених документів (Regulation (EU) 1174/2011) – про примусові заходи з виправлення надмірних макроекономічних дисбалансів у зоні євро) [8] наголошується на тому, що мета регламенту – ефективно забезпечення виправлення *надмірних макроекономічних дисбалансів* (НМД) у зоні євро, яке достатньою мірою не може бути досягнуте державами-членами через глибокі торговельні та фінансові взаємозв'язки між ними. Отже, вважається, що, відповідно до принципу субсидіарності, краще досягнути цілей на рівні ЄС, ніж відповідних заходів на національному рівні. Саме в цьому регламенті встановлюється система санкцій для ефективної корекції НМД, які стосуються країн-членів, чиєю валютою є євро.

Цим регламентом Рада, за певних обставин, може своїм рішенням накласти на державу-члена фінансові санкції. Тобто тут заходи посилено фінансовими санкціями: спочатку уведенням відсоткових депозитів, а в разі недотримання рекомендацій – річних штрафів. Відсотковий депозит або штраф накладаються, допоки Рада не вирішить, що держава-член реалізувала коригуючі заходи відповідно до отриманих рекомендацій.

Для забезпечення рівності відсотковий депозит має бути однаковим для всіх держав-членів, чиєю валютою є євро, і дорівнювати 0,1% від ВВП за попередній рік. Однак регламентом передбачається, що в разі надзвичайних економічних обставин Комісія повинна мати можливість рекомендувати зменшити розмір санкцій.

У документі детально прописана процедура щодо зваженого прийняття санкційних рішень. При цьому наголошується на необхідності розширення діалогу між інститутами ЄС: Європейським Парламентом, Радою і Комісією, а також забезпечення більшої прозорості та підзвітності. Компетентний комітет Європейського Парламенту в разі доцільності може запросити для обговорення прийнятих рішень голову Ради або президента Єврогрупи.

За даними Комісії, за період від першого семестру (2011 р.) по 2016 р. швидкість та глибина імплементації її рекомендацій у країнах-членах відрізнялись. В частині специфічних рекомендацій конкретним країнам (2016 р.),

на думку Комісії, більшість країн ЄС вирішували проблемні питання із різним ступенем прогресу. Найбільший спостерігався у фінансовому секторі, на ринку праці та в консолідації державних фінансів. Різними були досягнення у покращенні бізнес-середовища та активізації інвестицій, а найменший прогрес спостерігався у відкритті ринків товарів та послуг та у зменшенні соціальної ізоляції.

Найбільші ризики щодо корекції макроекономічних дисбалансів лежать у площині повільного зниження приватних та державних зовнішніх боргів на тлі слабкого економічного зростання. Корекція поточного рахунку в єврозоні продовжується, що відбувається на тлі підвищення конкурентоспроможності. Водночас фінансовий сектор зменшує позики та покращує свої капітальні позиції.

AMR (Alert Mechanism Report) 2017 виявив, що 13 країн-членів потребували поглиблених оглядів (in-depth review – IDR). Одна країна-член не мала дисбалансів, шість мали дисбаланси і ще шість – надмірні дисбаланси. Порівняно з попереднім роком збільшилася кількість країн, які не було відібрано для IDR, Фінляндія перейшла у статус країн з відсутністю дисбалансів, однак склад країн із надмірними дисбалансами залишився таким самим (табл. 2).

Таблиця 2

Результати IDR за 2016–2017 рр.

Показник	2016	2017
Дисбаланси відсутні	Бельгія, Естонія, Угорщина, Австрія, Румунія, Велика Британія	Фінляндія
Дисбаланси	Німеччина, Ірландія, Іспанія, Нідерланди, Словенія, Фінляндія, Швеція	Німеччина, Ірландія, Іспанія, Нідерланди, Словенія, Швеція
Надмірні дисбаланси	Болгарія, Франція, Хорватія, Італія, Португалія, Кіпр	Болгарія, Франція, Хорватія, Італія, Португалія, Кіпр
Країни, що не відібрані для IDR	Чеська Республіка, Данія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Польща, Словаччина	Бельгія, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Латвія, Литва, Люксембург, Угорщина, Мальта, Австрія, Польща, Румунія, Словаччина, Велика Британія

Джерело: [9].

У звіті 2017 р. було наголошено на тому, що до процесу обговорення шляхів вирішення проблем дисбалансів важливо долучати більш широке коло зацікавлених сторін, насамперед соціальних партнерів та представників регіонів.

Для України, враховуючи глибину занурення економіки у кризу та наявні високі коливання в чистому кредитуванні та запозиченні інституційних сек-

торів економіки, проблема досягнення збалансованого стабільного розвитку є надзвичайно актуальною. При цьому цілеспрямована підтримка макроекономічної збалансованості не повинна відбуватися лише під зовнішнім тиском, зокрема – міжнародних фінансових організацій чи Світового банку, а має стати невід'ємною складовою якісного управління національною економікою.

Дійсно, в центрі уваги політики уряду, задекларованої в Меморандумі з МВФ про економічну та фінансову політику, поряд із питаннями щодо подолання вразливості економіки, прискорення темпів економічного зростання, створення робочих місць у приватному секторі, декларується необхідність посилення макроекономічної стабільності. Зокрема, для досягнення цієї мети декларується продовження фіскальної консолідації із забезпеченням сталості боргу в середньостроковій перспективі, що має бути підтримано впровадженням пенсійної реформи та більш ефективної та сприятливої для зростання податкової системи із одночасним поліпшенням якості державних видатків [10]. Однак у зазначеному документі, на противагу європейській процедурі макроекономічних дисбалансів, повністю ігноруються негативні соціальні наслідки заходів, спрямованих на посилення фіскальної консолідації.

У програмі діяльності уряду [11] тема макроекономічної стабільності теж сфокусована головним чином на забезпеченні збалансованості Державного бюджету України, запровадженні середньострокового бюджетного планування та системи управління державним боргом, що кореспондується з намірами, викладеними у Меморандумі.

У жовтні 2017 р. Міністерство фінансів України розробило проект змін до Бюджетного кодексу України, який передбачає запровадження середньострокового бюджетного планування та удосконалення програмно-цільового методу. Саме перехід на модель середньострокового бюджетного планування з трирічною бюджетною декларацією, як наголошується в документі, має стати інструментом поєднання стратегічних пріоритетів держави з можливостями бюджету і одночасно запорукою **підтримки бюджетного дефіциту в межах цільових орієнтирів**. Крім того, з метою посилення достовірності бюджету у середньостроковій перспективі в законопроекті передбачається запровадження системи управління фіскальними ризиками.

Однак хоча законопроект і передбачає аналіз ефективності реалізації державної політики у відповідній сфері діяльності (галузі) та оцінки ефективності та доцільності видатків бюджету, проте ця норма не є обов'язковою, оскільки такий огляд лише "може проводитися", а "рішення про організацію оглядів видатків та рішення за результатами таких оглядів приймає Кабінет Міністрів України" [12].

У свою чергу Міністерство економічного розвитку з метою виявлення потенційно можливих загроз економічній безпеці двічі на рік проводить аналіз економічної безпеки України. За прийнятою методикою розраховується інтегральний індекс економічної безпеки на базі дев'яти субіндексів безпеки: виробничої, демографічної, енергетичної, зовнішньоекономічної, інвестиційно-інноваційної, макроекономічної, продовольчої, фінансової та соціальної. Під макроекономічною безпекою розуміють стан економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій [13].

До 11 показників, що мають розкривати стан макроекономічної безпеки, включено: різницю між індексами продуктивності праці та реальної середньомісячної заробітної плати, рівень тінізації економіки у % до ВВП, сальдо поточного рахунку у % до ВВП, рівень безробіття, рівень тривалого безробіття, різниця між темпами зростання в Україні та у країнах, що розвиваються, індекс споживчих цін, відношення валового наявного доходу населення до ВВП, схильність населення до заощаджень (валові заощадження СДГ у % до ВНД), відношення обсягів заробітної плати до обсягів соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів, відношення обсягу ВВП на одну особу в Україні до середнього значення у країнах ЄС-27.

Порівняння зазначених показників із показниками європейського МІР (табл. 1) показує як розбіжності у розумінні макроекономічних дисбалансів, так і деякі збіги щодо необхідності контролю сальдо поточного рахунку та рівнів безробіття.

Також слід відзначити різний погляд на систему відстеження основних показників дисбалансів. Європейський підхід передбачає відстеження 9 із 14 основних показників на базі усереднених даних за ряд років (головним чином за три останні роки), що, на нашу думку, не дозволяє своєчасно зафіксувати різкі зміни у макроструктурному дизайні економіки. Трирічне згладжування індикаторів може віддалити у часі реакцію на негативні структурні зсуви.

Такий підхід до моніторингу МЕД в Україні може призвести до того, що дії уряду в напрямі корекції політики відставатимуть. Так, у 2009–2014 рр. відбувалися значні деструктивні зрушення у розподілі ВНД між інституційними секторами економіки, та, відповідно, – відхилення рівнів секторних ВНД від економічно обґрунтованих параметрів, що викликало накопичення значних секторних дисбалансів. При цьому частка сектора нефінансових корпорацій у валовому наявному доході коливалася в межах 1,2–7,5% від загального ВНД, тоді як для підтримки його кредитоспроможності та здатності до самоінвестування такий рівень має бути не меншим за 9%, а для бажаного "перезапуску" ВНОК, – відповідно, 11–13%. У результаті відбулася втрата джерел розвитку із ефектом падіння рівня ВНОК, що звузило шлях технологічному розвитку і заблокувало вітчизняним виробникам можливість підвищувати свою конкурентоспроможність. Наслідком стало різке зменшення їх присутності на зовнішньому ринку і витіснення – на внутрішньому.

Інша державна установа – Міністерство соціальної політики України – у свою чергу проводить щомісячний моніторинг основних показників рівня життя населення, а саме: індексу споживчих цін, наявного доходу в розрахунку на одну особу, середньої номінальної заробітної плати штатного працівника, мінімальної заробітної плати, середнього розміру пенсії разом із цільовою грошовою допомогою, мінімальної пенсії, мінімального розміру допомоги по безробіттю, рівень забезпечення прожиткового мінімуму (гарантованого мінімуму) для призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, прожиткового мінімуму (ПМ) у середньому на одну особу в місяць по основних соціальних і демографічних групах населення, співвідношення середньої заробітної плати до ПМ для працездатних осіб та для осіб, які втратили працездатність. Тобто більшість статистичних показників, які тут вико-

ристовуються, є, скоріше, базовим матеріалом для аналізу, ніж становить аналітичну цінність для виявлення зміни рівня бідності населення та фіксації відповідних загроз. Доходи окремих верств населення порівнюються із прийнятими урядом соціальними стандартами, а не з їх фактичними рівнями, при тому, що розбіжність між, наприклад, фактичним рівнем прожиткового мінімуму (ПМ) та його офіційно встановленою величиною різко збільшилася, а отже, і реальне покриття пенсійними доходами фактичного ПМ зменшилося, а це у цьому моніторингу не відслідковується.

Так, із січня 2015 р. проявився, а далі стрімко зріс розрив між офіційно встановленим та фактичним прожитковим рівнем для осіб, які втратили працездатність (див. рисунок). Тобто ті пенсіонери, які нині отримують мінімальні пенсії, що відповідають офіційно встановленому прожитковому мінімуму на певну дату, покривають нею трохи більше половини фактичного ПМ. За нашими розрахунками, навіть середні пенсії стали нижчими за фактичний ПМ, що свідчить про значний рівень бідності серед пенсіонерів і означає провал соціальної політики уряду за 2015–2017 рр.

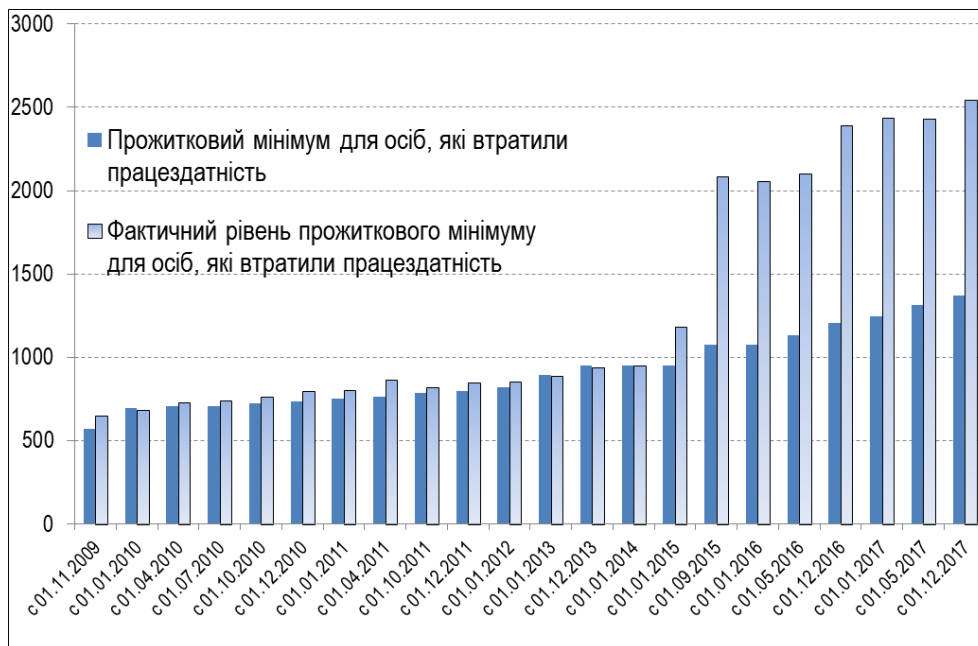

Рис. Офіційний прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність, на дату їх зміни та їх фактичний рівень за попередній місяць, грн

Джерело: за даними Мінсоцполітики: Соціальні стандарти. Фактичний розмір прожиткового мінімуму. URL: <http://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html>

Отже, головна проблема України – не стільки у самому виявленні загроз та дисбалансів (Інститут економіки та прогнозування НАНУ та інші наукові установи України надають численні аналітичні матеріали та наукові доповіді із висновками щодо тих чи інших загроз), а в тому, що урядом, чийм обов'язком є підтримка макростабільності, не відпрацьовано механізми їх

попередження та виправлення. ***В Україні не запроваджено механізмів завчасного виявлення макроекономічних дисбалансів та реалізації системних заходів їх виправлення з метою повернення та підтримки макростабільності.***

А от за умови наявності законодавчо встановленого обов'язку уряду щодо офіційного моніторингу загроз макроекономічних дисбалансів із своєчасним виявленням негативних макроструктурних зсувів і загрозливих дисбалансів до і після кризи 2009 р., а також за умови формування механізмів та інструментів державного впливу на гармонізацію інтересів усіх учасників ринку Україна зуміла би швидко вийти з кризового падіння і відновити стабільне економічне зростання та уникнути загрозливого падіння рівня життя населення.

Якщо поглянути на перебіг подій в Україні за останні три роки, то можна виявити хвилю шоків макроструктурних зсувів у розподілі валового наявного доходу (ВНД) між інституційними секторами економіки, особливо у 2016 р., коли відбулося стрімке підвищення рівня ВНД сектора нефінансових корпорацій (головним чином – підсектора державних нефінансових корпорацій) за рахунок значного падіння – ВНД сектора домашніх господарств. Загалом за період 2014–2016 рр. падіння реального валового наявного доходу домашніх господарств становило 31%, що, у свою чергу, призвело до зростання рівня бідності та різкого скорочення секторних заощаджень, які у 2016 р. загалом впали нижче нуля. Зазначене, разом із збіднінням широких верств населення, негативно вплинуло на ринок житла.

Приріст валового наявного доходу нефінансових корпорацій зумовив значне підвищення рівня їх валових заощаджень, що з річним лагом дало поштовх активізації валового нагромадження основного капіталу. Однак економіка потребує відновлення та підтримки на безпечному рівні валових заощаджень усіх секторів економіки і, відповідно, – їх інвестиційної активності.

Висновки

Досвід ЄС у частині виявлення макроекономічних дисбалансів та запровадження механізмів попередження криз корисний для України, проте не може бути механічно перенесений у практику урядування, оскільки в Україні є свої проблеми і сфери, що генерують макроекономічні дисбаланси, і вони потребують постійного моніторингу в контексті підтримки макроекономічної стабільності. Тобто створення ***національної системи попередження криз*** має врахувати специфіку економіки України, особливо стосовно причин виникнення та розгортання макроекономічних дисбалансів.

Рекомендації щодо структури та складу таблиць макроекономічних дисбалансів

Для виявлення структурних макроекономічних дисбалансів, що призводять до дестабілізації соціально-економічного розвитку країни, доцільно розробити таблицю макроекономічних дисбалансів (ТМД) України у складі таких блоків:

- 1) Макроструктурне інституційне табло (MIT) – для моніторингу внутрішніх дисбалансів інституційних секторів економіки;

- 2) Табло зовнішньоекономічних дисбалансів – для виявлення зовнішніх дисбалансів;
- 3) Табло трудової активності – для відслідковування ступеня та причин інклюзивності (ексклюзивності) економічно активного населення відносно трудового процесу;
- 4) Табло соціальних дисбалансів – для аналізу наявності прогресу у зниженні рівня бідності та оцінки загроз у соціальній сфері.

Перший блок. Макроструктурне інституційне табло (МІТ) має включати індикатори, що дозволятимуть своєчасно виявити формування дефіцитів/профіцитів у доходах та витратах інституційних секторів економіки, а також встановити їх основні причини, включаючи політичні. Для досягнення поставленої мети доцільно відстежувати ключові показники макроструктурних зрушень, що відбулися між основними учасниками українського ринку (інституційними секторами економіки), деталізовані показники зміни у формуванні доходів і витрат, а також у чистих запозиченнях, інвестиційній активності та боргах кожного з інституційних секторів економіки.

Тобто необхідно зафіксувати структурні зрушення у: чистому кредитуванні (+), чистому запозиченні (-) в інституційних секторах та в економіці загалом, зміни в розмірах зовнішніх боргів у кожному з них і по економіці загалом. Далі – зміни в рівнях валового наявного доходу (ВНД), валового заощадження (ВЗ) та валового нагромадження основного капіталу (ВНОК) у кожному із секторів економіки (у % до загального ВНД), що дозволяє оцінити структурні зрушення (на користь одних секторів за рахунок інших) і, головне, – безпечність рівнів ВНД кожного із секторів для виявлення загроз макроекономічної дестабілізації, а також інвестиційну спроможність секторів та економіки в цілому.

Важливим є також моніторинг зміни складових секторного валового наявного доходу, за рахунок яких відбулося підвищення (зниження) рівня секторних ВНД (відносно загального ВНД). Для цього слід ввести до складу показників МІТ деталізовані показники, що розкривають зміни у компонентах (як позитивні, так і негативні) валового наявного доходу інституційних секторів економіки, що саме і дає змогу оцінити, за рахунок яких чинників відбулося підвищення/падіння рівня ВНД. А також включити показники, що розкривають використання доходу та формування чистого кредитування (+), чистого запозичення (-), що саме ілюструє дефіцитність чи профіцитність балансу доходів і витрат кожного із секторів.

Крім показників національних рахунків інституційних секторів економіки, у зазначений блок МІТ доцільно включити допоміжні індикатори, перш за все цінові, які дозволяють виявити цінові впливи на перерозподіл доходів між секторами, наприклад, індекс споживчих цін, зміни тарифів, базовий індекс споживчих цін, деякі їх складові, цінові умови торгівлі. Важливо також фіксувати зміни в обсягах кредитування інституційних секторів економіки тощо. Саме це і дозволяє з'ясувати, який саме політичний чинник (адміністративне підвищення цін та тарифів, зростання податкових ставок, відсотків за кредитами, підвищення соціальних стандартів тощо) вплинув на макроструктурні зміни, та оцінити характер такого впливу.

Отже, під контроль цього блоку МІТ підпадають як макроекономічні структури, так і процеси в окремих інституційних секторах економіки, що можуть сигналізувати про небезпеку появи кризових подій.

У другий блок, а саме в Табло зовнішньоекономічних дисбалансів, доцільно включити перш за все: Індекс торговельної ефективності (Trade performance index – ТРІ), який базується на 22 індикаторах, що характеризують стан і структуру зовнішньої торгівлі країни. Крім цього, зазначений індекс містить дві узагальнені рейтингові оцінки: композитну оцінку позиції країни (за окремими видами товарів) у міжнародній торгівлі та композитну оцінку рейтингу країни по змінах, що відбулися в зовнішній торгівлі за останні п'ять років. Використання ТРІ забезпечує не лише кількісний підхід, а й водночас надає можливість систематичного моніторингу зміни основних складових поточного рахунку, зміни присутності виробників України на світовому ринку в цілому і на найважливіших ринках товарів та послуг для України [14]. Крім цього, у зазначений блок доцільно включити зміни РЕОК та показники, що демонструють зміни часток імпортерів на споживчому та інвестиційному ринках України, а також на ринку продукції проміжного споживання та на окремих, важливих для національних інтересів України, товарних ринках.

У третій блок, а саме в Табло трудової активності, доцільно включити показники рівня економічно активного населення, попиту на робочу силу та її пропозицію в розрізі професій, видів економічної діяльності, а також рівня безробіття, рівня безробіття серед молоді, рівня безробіття сільського населення.

У четвертий блок, а саме в Табло соціальних дисбалансів, доцільно включити кількість населення із ризиком бідності та соціальної ексклюзивності; кількість людей із значним браком матеріальних ресурсів, частку населення, чие споживання є нижчим за рівень фактичного прожиткового мінімуму; частку пенсіонерів, чие споживання є нижчим за рівень фактичного прожиткового мінімуму для непрацюючих; індекс випередження/відставання реальної зміни валового наявного доходу населення відносно індексу реальної зміни ВВП, індекс випередження/відставання номінального індексу середньої заробітної плати відносно індексу продуктивності праці найманих працівників.

Рекомендації щодо створення національної системи попередження криз

Державне управління розвитком національної економіки має вийти на новий рівень підтримки макроекономічної стабільності в Україні, що потребує створення механізму попередження кризових явищ шляхом реалізації системних заходів завчасного виявлення макроекономічних дисбалансів та запровадження процедури їх виправлення. Для цього слід:

- 1) запровадити державний Моніторинг макроекономічних дисбалансів (МЕД) із науково обґрунтованим переліком основних індикаторів та їх порогових значень, а також допоміжних індикаторів, необхідних для пояснення причини виникнення МЕД (наші попередні пропозиції на-

дано вище). На базі зазначених показників офіційно запровадити створення та регулярне оновлення табло МЕД разом із методиками розрахунку його показників та необхідною статистичною базою;

- 2) розробити нормативно-правову базу щодо організації системної роботи уряду України із запобігання та корекції макроекономічних дисбалансів, де передбачити регламентацію правових та організаційних засад формування системи Моніторингу та корекції макроекономічних дисбалансів (МКМД), встановлення порядку державного контролю за появою макроекономічних дисбалансів, встановлення загального порядку розроблення табло МЕД та звіту щодо виявлених макроекономічних дисбалансів та затвердження необхідних рішень, прийнятих на їх основі; а також повноваження учасників цих процесів;
- 3) розробити та затвердити Положення про Комісію із запобігання та корекції макроекономічних дисбалансів, що визначатиме її основні завдання, перелік повноважень, перелік членів, організаційні засади членів комісії, її місце в системі прийняття державних рішень тощо;
- 4) створити (до законодавчого унормування – рішенням уряду) Комісію із запобігання та корекції макроекономічних дисбалансів із представників Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку, Міністерства соціальної політики, державних та недержавних наукових установ, соціальних партнерів (за згодою) і, відповідно, – запровадження щоквартального та поглибленого річного моніторингу макроекономічних дисбалансів України, який має здійснюватися на основі розробленого табло МЕД, передбачити підготовку відповідного звіту щодо виявлення (а також попередження) макроекономічних дисбалансів із висновками стосовно внутрішніх політичних та зовнішніх причин їх виникнення (або можливого виникнення);
- 5) закріпити за Комісією обов'язок щодо регулярного інформування прем'єр-міністра із наданням відповідних аналітичних матеріалів із детальною характеристикою дисбалансів, їх можливих наслідків для економіки країни, а також набору рекомендацій щодо змін в економічній політиці із проектом плану коригуючих дій;
- 6) регулярно переглядати документи державного стратегічного планування у частині включення (виключення) окремих заходів, а також перегляду параметрів фіскальної, соціальної тощо політики, за результатами прийняття урядом рішень на основі підготовлених Комісією рекомендацій та плану коригуючих дій щодо недопущення макроекономічних дисбалансів;
- 7) закріпити за Комісією повноваження щодо обов'язкового проведення експертизи (із правом відхилення) усіх законопроектів, що можуть загрожувати появою або посиленням макроекономічних дисбалансів.

Список використаних джерел

1. Verrinder John. Cooperation in Europe – the Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP) scoreboard. URL: http://www.bis.org/ifc/events/wsc_isi/ips021_verrinder_paper.pdf
2. Annual Growth Survey. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-annual-growth-survey_en
3. Alert Mechanism Report. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalance-procedure/publications>
4. Alert Mechanism Report. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/16624/0/2017+Alert+Mechanism+Report/5495b2cb-7587-4c93-bc67-475b06a9eddc>
5. MIP scoreboard indicators. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalance-procedure/indicators/main-tables>
6. Regulation (EU) No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1407944142061&uri=CELEX%3A32011R1176>
7. Methodology. About the indicators. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalance-procedure/methodology>
8. Regulation (EU) No 1174/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on enforcement measures to correct excessive macroeconomic imbalances in the euro area. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1407944383247&uri=CELEX:32011R1174>
9. Alert Mechanism Report 2017. URL: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-reports-comm-en.pdf>
10. Україна: Меморандум про економічну і фінансову політику. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=46564506>
11. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248969842&cat_id=247828516
12. Закон України про внесення змін до Бюджетного кодексу України. URL: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%97%D0%A3%20%D0%97%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%91%D0%9A%2025.10.2017_%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf
13. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>
14. Technical notes / TPI. URL: <http://tradecompetitivenessmap.intracen.org/Documents/TradeCompMap-Trade%20Performance%20Index-Technical%20Notes-EN.pdf>

Надійшла до редакції 12.12.2017 р.

*Крючкова І.В., д-р екон. наук, головний научний співробітник
Інститут економіки і прогнозування НАН України*

**ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ ЗАБЛАГОВРЕМЕННОГО ВЫЯВЛЕНИЯ
МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ ДИСБАЛАНСОВ:
РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ УКРАИНЫ**

Приводится опыт создания системы заблаговременного выявления макроэкономических дисбалансов и внедрения процедуры их устранения в странах – членах ЕС. Рассмотрены основные составляющие такой системы: методология, нормативно-правовая база и результаты. Показано, что в Украине отсутствует механизм предупреждения кризисных явлений и даются рекомендации по внедрению механизмов заблаговременного выявления макроэкономических дисбалансов и реализации

системных мер с целью их исправления. Для мониторинга внутренних дисбалансов предложены основные показатели макроструктурного институционального табло; для внешних – табло внешнеэкономических дисбалансов; а также табло трудовой активности и табло социальных дисбалансов.

Ключевые слова: система предупреждения макроэкономических кризисов, процедура макроэкономического дисбаланса, макроструктурное институциональное табло, табло внешних дисбалансов, табло социальных дисбалансов, табло трудовой активности.

*I. Kryuchkova, Doctor of Economics, Principal Researcher,
Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine*

EUROPEAN EXPERIENCE OF EARLY IDENTIFICATION OF MACROECONOMIC IMBALANCES: RECOMMENDATIONS FOR UKRAINE

The article presents the experience of establishing a system for the early identification of macroeconomic imbalances and introduction of the procedure for their correction in the EU member states. Considered the main components: methodology, normative legal basis, and results. The author investigates methodological and monitoring materials related to the detection of macroeconomic imbalances, as well as the main indicators of living standards developed in Ukrainian state executive bodies.

It has been proved that official analytical materials are insufficient to identify the main macroeconomic imbalances, as well as the fact that Ukraine has neither a mechanism for responding to identified imbalances nor a system for the prevention of crisis phenomena. The author provides various recommendations on the introduction of mechanisms for the early detection of macroeconomic imbalances and the implementation of systemic measures for their correction.

To monitor the domestic imbalances, author proposes the main indicators of the macrostructural institutional scoreboard; and, to monitor the external ones – indicators of the scoreboard of foreign economic imbalances, as well as indicators for the scoreboards of labor activity and social imbalances. To make decisions on prevention or correction of imbalances, it is proposed to create, at the Cabinet of Ministers of Ukraine, a Commission for the Prevention and Correction of Macroeconomic Imbalances whose authorities would include a compulsory expertise (with the right of rejection) of all bills that could provoke emergence or strengthening of macroeconomic imbalances.

Key words: macroeconomic crisis prevention system, macroeconomic imbalance procedure, macrostructural institutional scoreboard, external imbalance scoreboard, social imbalance scoreboard, labor activity scoreboard.

References

1. Verrinder, John. Cooperation in Europe – the Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP) scoreboard. Retrieved from http://www.bis.org/ifc/events/wsc_isi/ips021_verrinder_paper.pdf
2. Annual Growth Survey. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-annual-growth-survey_en
3. Alert Mechanism Report. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalance-procedure/publications>
4. Alert Mechanism Report. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/16624/0/2017+Alert+Mechanism+Report/5495b2cb-7587-4c93-bc67-475b06a9eddc>

5. MIP scoreboard indicators. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalances-procedure/indicators/main-tableslook>
6. Regulation (EU) No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1407944142061&uri=CELEX%3A32011R1176>
7. Methodology. About the indicators. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalances-procedure/methodology>
8. Regulation (EU) No 1174/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on enforcement measures to correct excessive macroeconomic imbalances in the euroarea. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1407944383247&uri=CELEX:32011R1174>
9. Alert Mechanism Report 2017. Retrieved from <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-reports-comm-en.pdf>
10. Ukraine: a memorandum of economic and financial policies. Retrieved from <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=46564506> [in Ukrainian].
11. The program of activity of Cabinet of Ministers of Ukraine. Retrieved from http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248969842&cat_id=247828516 [in Ukrainian].
12. The law of Ukraine on amendments to the Fiscal Code. Retrieved from https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%97%D0%A3%20%D0%97%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%91%D0%9A%2025.10.2017_%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf [in Ukrainian].
13. Guidelines for the calculation of the level of economic security of Ukraine. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii> [in Ukrainian].
14. Technical notes. TPI. Retrieved from <http://tradecompetitivenessmap.intracen.org/Documents/TradeCompMap-Trade%20Performance%20Index-Technical%20Notes-EN.pdf>